

Eerste Haarlemse Hofjesbridge

Eind september vond de eerste Haarlemse Hofjesbridge plaats. De organisatie was in handen van de Haarlemse Soroptimisten.

Maar liefst 112 deelnemers speelden in de regentenkamers van het Zuiderhofje, het Wijnbergshofje, het Gravinnehof, het hofje van Bakenes en hofje Codde en van Beresteyn om de eer. Hetty Karman: 'Soroptimist International is een wereldwijde organisatie die streeft naar verbetering van de rechten van de vrouw. De opbrengst van vandaag (Noot redactie: € 3500) gaat naar Stem in de Stad, die zich inzet voor de zwakkeren in Haarlem. De doelstelling van deze stichting sluit ook heel mooi aan bij de oorspronkelijke doelstelling van de meeste hofjes.' De Haarlemse Hofjesbridgedrive krijgt een vervolg en wel op zaterdag 27 september 2014.

> Bridges in regentenkamer van De Bakenesserkamer

'We lopen elkaars deur niet plat.'

Geen bericht is goed bericht, zeggen ze. Vaak is dat zo. In de Hofjeskrant komen sommige hofjes regelmatig aan bod, anderen niet. Eén van die hofjes waar op het oog weinig gebeurt, is het Lutherse hofje.

Het hofje is letterlijk aan de Lutherse kerk vastgebouwd. Ook bestuurlijk is er een directe lijn: hoewel het hofjesbestuur volgens de statuten onafhankelijk is, bestaat het voornamelijk uit leden die ook bestuurlijk actief zijn in de kerk. Naast behoud van het eeuwenoude erfgoed wil het bestuur graag dat leden van de kerk het hofje bewonen.

> Rond de Japanse kers: Sara, Miranda, Esther en Mariëtte

Door een uitspraak hierover tijdens een vergadering ontstond er verwijdering tussen bestuur en bewoonsters. Gelukkig is het contact na een periode van moeizame communicatie weer zoals het hoort. Bewoonster Sara is daar het meest blij mee. Het probleem van een lekkend dak is bij haar inmiddels verholpen.

Miranda woont er vanaf 1989, Sara vanaf 1991, Mariëtte vanaf 1992 en Esther vanaf 2000. Miranda: 'We lopen elkaars deur niet plat, maar we weten wat er speelt in ieders leven. We zorgen voor elkaar, als iemand ziek is, doet een ander boodschappen. Dat klinkt als heel weinig, maar het betekent heel veel.'

De vijfde dame van het hofje is Nel, een stuk ouder dan de vier 'benjaminen'. Sara: 'Nel koesteren wij allemaal. Iedere winter doet haar kachel het niet, dan is ze vergeten dat ze een thermostaat heeft. We houden haar extra in de gaten.' Al met al goed nieuws. Ach, er is overal wel eens iets.

Hofbewoonster Ancilla 100 jaar

Veel honderdjarige hofbewoonsters zullen er in de historie van de hofjes niet geweest zijn. Op 10 januari 2014 werd zuster Ancilla van der Sandt uit het hofje Codde en van Beresteyn 100 jaar, een mijlpaal in de hofjeswereld. De hoofdpersoon is er, net als over haar lange werkzame leven, bescheiden over. 'Ik kan me eigenlijk niet voorstellen dat ik honderd ben. Ik ben rijk bedeed

werkelijk is gebeurd ... Ook in mijn sas ben ik met het hofjesverhaal, een coproductie van moeder Jessica van Noord en dochter Meike Brandsma. Waar ik, zonder er altijd bij stil te staan, ook trots op ben, is dat ik dankzij het redacteurschap zoveel aardige contacten heb. In mijn ogen is ieder contact bijzonder. Toch zijn er momenten die eruit springen. Dat komt ook door de klik. Ik zeg niet graag mensen na, maar zuster Ancilla wel: ik ben rijk bedeed en ben daar dankbaar voor.

Willem Brand

en daar ben ik dankbaar voor. Iedere dag is bijzonder, je hele leven is een verrassing.'
Lees verder op pagina 3.

Sint Maarten in hofje van Noblet

Anne, Antje, Hilde, Mieke en Tineke uit het hofje van Noblet bezorgden zichzelf en de kinderen van Kinderopvang Kakelbont een lichtpuntje op 11 november, de naamdag van Sint Maarten.

De groep van zo'n veertig peuters, verdeeld over de groepen Bereboot, Harlekijn, Mimos, Pebbels en Sterre, én allemaal met hun eigen lampion, zongen bedeesd en beschaafd. In tegenstelling tot dat ene meisje onder-

weg, die de verslaggever een ondeugende huiselijke variant toezong.

Hofbewoonster Anne zei tegen juf Gisella Kaatee vereerd te zijn door hun komst. Beter een goede (kleine) buur dan een verre (grote) vriend!

Monumentale muren moeten ademen

Afgelopen maanden vond in het hofje van Bakenes een groot-scheeps onderhoud plaats. Muren en vloeren in een aantal huisjes zijn hersteld, buitenmuren zijn met ademende kalk afgedekt en ook de houten kozijnen kunnen door hourrotherstel middels epoxy weer jarenlang mee. De restauratie werd uitgevoerd door bouwbedrijf Van Zalingen die voor het stucen met waterkalk Fekke Haringsma van Stuc B.V. en zijn leerlingen aantrok en het herstel van het houtwerk uitbesteedde aan de onderhoudscombinatie H. Den Hollander. Pim van Zalingen:

'Kalk houdt de slagregens tegen en neemt op een natuurlijk manier vocht op. Ook blijft zo de metselsteen vaag in reliëf zichtbaar.' Op pagina 7 meer over het eeuwenoude procedé van kaleien.

Lucie's de Blaauw familiegeschiedenis

Of het Lucie hofje echt heeft bestaan, daar is ondanks het vele spitwerk van Bram Rietveld, Elly Lemmens en mevrouw Willemsen in (digitale) archieven nog geen duidelijkheid over. Terecht bericht één van hen dat we inmiddels veel weten over de familie De Blaauw, maar nog steeds weinig over het hofje.

Het begint allemaal bij het huwelijk van Lucie's ouders op 29 oktober 1863. Dan trouwt Cornelius de Blaauw, geboren op 5 september 1833 in Den Haag en Nederlands Hervormd, met Anna Maria Louisa Swarte, geboren in Haarlem op 29 december 1844 en Rooms Katholiek.

Opvallend is het verschil in leeftijd tussen Anna (19) en Cornelius (30). Ze trekken in bij de grootmoeder van moederskant – Lucia Geertruida Swarte-van Steenhoven Maarschalk – aan de Vijzelgracht 70 te Amsterdam. Cornelius en Anna krijgen drie kinderen: Lucie (1864), zusje Emilie (1866) en Jean Pierre (1871).

Mevrouw Willemsen ontdekt dat het gezin op 21 maart 1868 naar Breukelen verhuist en gaat wonen bij Lucie's zeer bemiddelde grootmoeder, Lucia, misschien wel de sleutelfiguur in deze familiegeschiedenis.

Uit grootmoeders overlijdensakte blijkt overigens dat Lucie's opa van moeders kant, Nicolaas Swarte, eerst getrouwd is geweest met Lucia's zus Davida Geertruyd. Tijdens de bevalling van haar eerste dood geboren kind overlijdt Davida. Nicolaas hertrouwt met haar jongere zus Lucia Geertruida, zoals wel vaker gebeurde.

In 1873 verhuist het gezin De Blaauw naar Haarlem en gaat aan de Parklaan 84 wonen. In 1878 komt Lucie's door ziekte aan huis gekluisterde oma ook naar Haarlem. Op 15 januari 1880 wordt Lucie's familie ingeschreven in Amsterdam en wel aan de Brouwersgracht 136. Op 9 januari 1882

> Illustratie: Alex van Koten

worden moeder Anna en Jean Pierre uitgeschreven naar Brussel, de rest van het gezin blijft in Amsterdam.

Zou uit al die verhuizingen kunnen worden opgemaakt dat het gezin De Blaauw al lang vóór moeder Anna's vertrek naar Brussel uit elkaar is gevallen? Neemt Anna de kuierlatten omdat het derde kind voort-

komt uit overspel? De Franse naam van haar derde kind wijst in die richting, én waarom is Jean Pierre Charles op 25 juli 1871 in Brussel geboren!

In de huwelijksakte van Lucie's zus Emilie, die trouwt op 24 augustus 1887, staat dat de verblijfplaats van moeder Anna onbekend is. Trouwen doet Lucie

Heden overleed na een langdurig en smartelijk lijden, na voorzien te zijn van de H.H. Sacramenten der Stervenden, tot ons aller droefheid, in den ouderdom van 70 jaar, onze geliefde Moeder, Grootmoeder, Behuwd-Grootmoeder en Overgrootmoeder, Mevrouw

Lucia Geertruida van Steenhoven Maarschalk, Wed. van den WelEd. Heer N. SWARTE.

Ook diep betreurd door haar die 28 jaar onafgebroken hare zorgen aan de overledene heeft gewijd.

Mevrouw A. DE BLAAUW--SWARTE.

L. C. C. DE BLAAUW.

J. C. KLESSER.

E. F. G. KLESSER—

DE BLAAUW.

J. P. C. DE BLAAUW.

C. C. J. ZEEVEN.

Haarlem, 1 April 1895.

overigens pas op 37-jarige leeftijd en wel op 12 juni 1902 met Amsterdammer Herman Friedrich Schmeding, van beroep boekhouder. Haar ouders zijn dan al overleden.

In het Algemeen Handelsblad van 10 augustus 1910 staat vermeld, zo vindt Bram Rietveld, dat koopman en winkelier in sigaren Bram Schmeding failliet is verklaard. Het gezin Schmeding (in 1904 wordt zoon Paul geboren en later dochter Lucia) verhuist veel. De laatste verhuizing in Amsterdam van Lucie is in 1935 naar de Tweede Helmersstraat 26, waar zij inwoont bij dochter Lucie en schoonzoon Cornelis van den Heuvel. Na de scheiding van dochter Lucie in 1946 wonen moeder en dochter daar nog tot 1952. Op 4 februari 1952 vertrekken beide Lucie's naar de Kerklaan 57 te Vinkeveen.

Lucie's zus Emilie trouwt op 24 augustus 1887 in Bloemendaal met rijtuigmaker Johannes Klessner. Zij krijgen elf kinderen, slechts vier bereiken de volwassen leeftijd.

De onvoltooide zoektocht naar het Lucie Hofje

Dat oma Swarte-van Steenhoven Maarschalk bemiddeld is, zal zeker hebben meegespeeld in het plan om een hofje te stichten. Vader Cornelius de Blaauw's financiële positie wijst niet in die richting. Bram Rietveld werpt de mogelijkheid op dat het erf achter het huis aan de Parklaan tot hofje is verbouwd. 'Daar is een flinke tuin achter. Er zit ook een poort naast nr. 80, die naar de tuinen lijkt te leiden.' Zo vergezocht is dat niet. In Den Haag zijn er aan de dure grachten vele arbeidershofjes gebouwd. Die werden dan aan dagloners verhuurd.

Mevrouw Willemsen hoort van medewerkers van het Noord-Hollands Archief dat er in Haarlem absoluut geen Lucie hofje is geweest, niet aan de Parklaan en ook niet in de Grote Houtstraat. Die gelegenheid was daar zeker, want oma bezat in de Grote Houtstraat een huis en erf!

Archiefmedewerkers laten mevrouw Willemsen tevens weten dat een hofje alleen gesticht kon worden op eigen grond. En ook dat iemand die de eerste steen legt vaak een naamgenoot is van de stichter(es).

Dat klopt. Bijzonder is dat Lucie's moeder Anna Swarte in 1849 de eerste steen heeft gelegd van de 'Nieuwen Schouwborg'. Haar vader Nicolaas bracht als voornaamste investeerder 40.000 gulden in. In het Nieuws van den Dag van 7 maart 1849 staat dat de vierjarige Anna de eerste steen legt, gelijk men in de voor-gevel nog lezen kan.

Dat Lucie's oma haar dochter Anna heeft verstoten, blijkt uit haar testament. Anna en haar zoon Jean Pierre Charles

blijven onvernoemd, Lucie en Emilie erven alles. Lucie woont ten tijde van oma's overlijden in 1895 op hetzelfde adres als oma (zie advertentie!), Bakenesergracht 64 rood. Degene die haar 28 jaar onafgebroken heeft verzorgd, is mevrouw C.C.J. Zeeven. Zij erft 1000 gulden.

Elly Lemmens vindt in het Algemeen Handelsblad van 24 mei 1875 een zinnetje dat erop zou kunnen duiden dat het Lucie hofje misschien in de Amsterdamse Jordaan heeft gestaan! Dat hofje voor bejaarde lieden zou in de Willemstraat zijn gebouwd. Maar in de annalen heeft dat hofje helaas geen naam! In de Haagse Kroniek van 11 juni 1875 vindt Elly plannen voor de bouw van een hofje in de deftige Parkstraat voor de Pulchri Studio, een schildersgenootschap. De journalist schrijft dat het onaanzienlijke

> Illustratie: Alex van Koten

front zal worden vervangen door een fraaien gevel van den bouwmeester Cuypers. Elly: 'Het behoort tot de mogelijkheden omdat Cornelis in Den Haag geboren is.'

Wat in het voordeel spreekt van het plan een hofje te stichten, zijn behalve opa's centen ook diens beroep. Opa Swarte was aannemer en handelde in marmer. Hoewel hij

in 1861 al overleed, voordat Anna trouwde en Lucie geboren werd, kan er toch nog een opslag van zijn materialen zijn geweest. Evenzeer een argument voor is dat bouwen vóór 1899 nog zonder vergunning kon. Of het bij een eerste steen gebleven is, tja, die kennis is misschien voorbehouden aan Lucie's en Emelie's nageslacht. Daar heeft Bram spoorwerk naar verricht, helaas nog zonder succes.

Het hofje wordt volgens mevrouw Willemsen nergens in de boeken genoemd: niet in Haarlem, niet in Amsterdam en ook niet in Breukelen. Haar conclusie is de volgende: *het wroeten in de archieven heeft mij geleerd hoe dicht op elkaar de mensen in die tijd leefden: in steegjes, gangen en hofjes. Vaak werd een doodlopende steeg een hofje genoemd. Misschien was het de bedoeling van oma en opa Swarte om in Haarlem een hofje te situeren, maar het blijft een raadsel.*

Het zou kunnen dat net als nu de crisis één van de oorzaken was. Juist in de zeventiger jaren van de 19de eeuw ging de wereld gebukt onder een beurskrach. Die zorgde net als nu voor het instorten van de vastgoedsector.

'Ik ben rijk bedeed en dankbaar'

In augustus 1932 trad Ida van der Sandt als 18-jarige in bij de congregatie van de zusters Ursulinen van Bergen. Sindsdien heet zij zuster Ancilla.

Honderd jaar, maar zij verveelt zich geen moment. Zuster Ancilla is nog zo lenig als wat, ook qua geest. Zij werkte jaren in de zwakzinnigenzorg en op een MULO voordat zij in 1967 een gezinsvervangend tehuis voor zwakbegaafde mannen en vrouwen oprichtte.

Na haar pensioen werd zij binnenmoeder in het hofje Codde en van Beresteyn. Daar woont ze nog steeds. Ze doet alles nog zelf hoewel ze tien jaar geleden door een bacterie een been

verloor. Toen ze met pensioen ging, vroeg iemand of ze hobby's had. 'Ja, één: mensen. Ieder contact is een zonnestraal.'

'Van huis uit zijn wij allemaal, mijn drie broers, mijn zusje en ik, met hetzelfde sop overgoten. Voor een ander klaar staan zit ons in de genen. Accepteer mensen zoals ze zijn en ook hoe ze over je denken. Ik denk altijd als er iemand komt: ik hou van jou. Of het nou zo'n beetje is of zo', spreidt ze haar armen van klein tot groot.

> Ancilla met het fotoalbum van het gezinsvervangende tehuis in Heerhugowaard

Pieck-romantiek

Eén dag per jaar staat het hofje In den Groenen Tuin op z'n kop en wel tijdens de Anton Pieck Parade begin december.

Het hofje wordt 'platgelopen' door een paar duizend bezoekers op zoek naar romantiek. Een groepje bewoonsters, verkleed als 19de eeuwse oude vrijsters, maken er punnikkend, puzzelend of theeschenkend een gezellige dag van. De regentenkamer is omgetoverd tot stijlkamer waarin koningin Emma met haar gevolg de hele dag tot pronkstuk verheven zijn.

Hofjes (wijk)verpleegkundige

Zorgbalans heeft het thuiszorg-roer omgegooid: door het inschakelen van buurtteams zijn voor de cliënten de lijnen korter en de gezichten herkenbaarder. Vanaf 1 november 2013 houdt een wijkverpleegkundige spreekuur in drie hofjes.

André Brand, directeur thuiszorg, is blij met de ontwikkeling die gestalte kreeg door een reorganisatie. 'Klanten zagen soms door de bomen het bos niet meer door alle veranderingen en bezuinigingen. Zorgbalans heeft in de regio in totaal dertig kleine buurtteams die bestaan uit wijkverpleegkundigen, verpleegkundigen en verzorgenden. De meeste teams hebben een vaste eigen locatie in de buurt. Daarmee kunnen we samenwerken met welzijn, de wijkagent en de wijkraad.'

Die zichtbaarheid benadert, zo meent

Brand, het leven in een hofje. 'We kunnen alleen zelfredzamer zijn als we meer voor elkaar zorgen en dat is voor ons de hofjesgedachte.' Op 6 december maakten Ella de Gelder en Fabienne Ling in het hofje Codde en van Beresteyn kennis met de bewoonsters. Regent Iesje Vermeulen: 'Wat Zorgbalans aanbiedt voor de hofjes is in deze tijd van bezuinigingen op de zorg een mooie geste.'

Ook in het Frans Loenenhofje en het Gravinnehof zal Zorgbalans één of twee keer per maand spreekuur gaan houden. Brand: 'Of de bewoners nu klant zijn van Zorgbalans of niet, ze kunnen zo binnenlopen en alle vragen stellen met betrekking tot de thuiszorg.'

Mochten andere hofjes ook interesse hebben om dit initiatief te starten, dan kan contact opgenomen worden met Hannie Roetman, tel. 023-8918416 of h.roetman@zorgbalans.nl

> Spreekuur Zorgbalans in hofje Codde en van Beresteyn

Storm in Proveniershof

Gelukkig was de oude rode beuk in de Proveniershof anderhalf jaar geleden al gekapt, anders zou de storm op maandag 28 oktober heel vervelend hebben kunnen uitpakken.

De door hofbewoonster Jolanda Lagerwaard geplante jasmijnstruik leek het pleit te hebben verloren, maar werd tot verrassing van manlief Jan Willem (zie foto) een dag erna door gemeentelijke tuinmannen weer overeind geholpen. De door hem 'bevrijde' kerstlichtjes werden half november weer teruggehangen.

> Jan Willem bij omgewaaide jasmijnstruik

O denneboom

De Proveniershof draaide de laatste maanden van 2013 op volle toeren!

In augustus traden hofbewoners Marianne en Bert in het huwelijk, in september werd de tweede hofbaby geboren, in oktober vormde zich een nieuwe bewonerscommissie en in december was er de inmiddels traditionele hofjeskerst-inn. Onder de kerstboom (gesponseerd door juwelier Marijke Mul uit de Gierstraat en Hofje zonder zorgen uit de Grote Houtstraat) was er een gezellig samenzijn met glühwijn en snert en zongen bewoners en genodigden onder begeleiding van troubadour Fredie Kuiper kerstliedjes. als 'O denneboom', 'Stille nacht heilige nacht' en 'De herder-tjes lagen bij nachte'. De bewoners van de Proveniershof wensen alle lezers van de Hofjeskrant alle goeds in het nieuwe jaar.

Zorg bij u thuis

Woont u thuis en heeft u tijdelijk of langdurig zorg nodig? Bijvoorbeeld na een ziekenhuisopname of bij de verzorging van een wond? De verpleegkundigen en verzorgenden van het Buurtteam bij u in de buurt bieden zorg op een manier zoals u dat graag thuis wilt.

Meer weten of direct zorg regelen?
023 - 8 918 918 • www.zorgbalans.nl
Wij zijn dag en nacht bereikbaar.

Teylers Hofje

In de bocht van het Spaarne ligt achter een imposante poort het Teylers Hofje dat werd gesticht krachtens het testament van Pieter Teyler van der Hulst. Het hofje is een ontwerp van architect Leendert Viervant, die ook de Ovale Zaal in het Teylers Museum heeft ontworpen. De lage huisjes staan in contrast tot het monumentale hoofdgebouw. Maar het geheel oogt licht en wijs. De regentenkamer behoort tot de top honderd van mooiste historische interieurs van Nederland. Vanaf 2008 onderhoudt en verhuurt woningcorporatie Elan Wonen het Teylers Hofje. Bel voor meer informatie (023) 515 98 59 of kijk op www.elanwonen.nl.

In februari 10 euro korting op 1 uur massage!

Holistische massagepraktijk Sandra Koek

Talmastraat 10 • 2021 CM Haarlem • T. 06 - 287 183 39
info@sandrakoek-massage.nl • www.sandrakoek-massage.nl

NEW STYLE meubelen

VOOR SFEERVOL WONEN!

Hoge Kwaliteit & Perfecte Service

New Style Meubelen
Cruquius Woonboulevard
Spaarneweg 16 C-D
2142 EN Cruquius

www.newstylemeubelen.nl

Uurwerken in hofjes

Haarlem telt drie 'hofjesuurwerken', de oudste uit 1732 staat in het hofje van Staats. Het hofje van Noblet heeft er een uit 1761 en die in het Zuiderhofje is opgeleverd in 1906. Uurwerken waren vroeger kostbaar, zeker toen ze handmatig gemaakt moesten worden. Daan Kerkvliet, na zijn pensioen lid van de stichting tot Behoud van het Torenuurwerk, is onze gids.

Kerkvliet: 'Behalve dat uurwerken duur waren, was er nog een ander praktisch punt: er waren weinig mensen in de 17de en 18de eeuw die klok konden kijken. In het begin hadden uurwerken ook nog geen wijzerplaat. Mensen konden er geen wijs uit worden. De kerk in Muiden heeft er nog steeds geen. Door de slagen te tellen wist men hoe laat het was, de markt begon of eindigde. Of dat

– denk aan de Damiaatjes – de stadspoorten dicht gingen.'

Zonnewijzers waren een stuk goedkoper. Maar daar was het lezen van cijfers ook alleen weggelegd voor de geletterde burger. Bovendien moest de zon schijnen. Als de schaduw van de schuine naald op een cijfer valt, kun je pas de tijd aflezen.

Volgens Daan Kerkvliet had de smid

aan het uurwerk van het hofje van Staats een goed half jaar werk. Vaak moest hij eerst vijlen en zagen met de hand maken voordat hij aan de tandwielen kon beginnen! Het uurwerk van het Zuiderhofje is fabrieksmatig gemaakt. Vandaag de dag worden de uurwerken elektrisch opgewonden, dat gebeurde vroeger handmatig met de kruk en wel eens per dag of eenmaal per week.

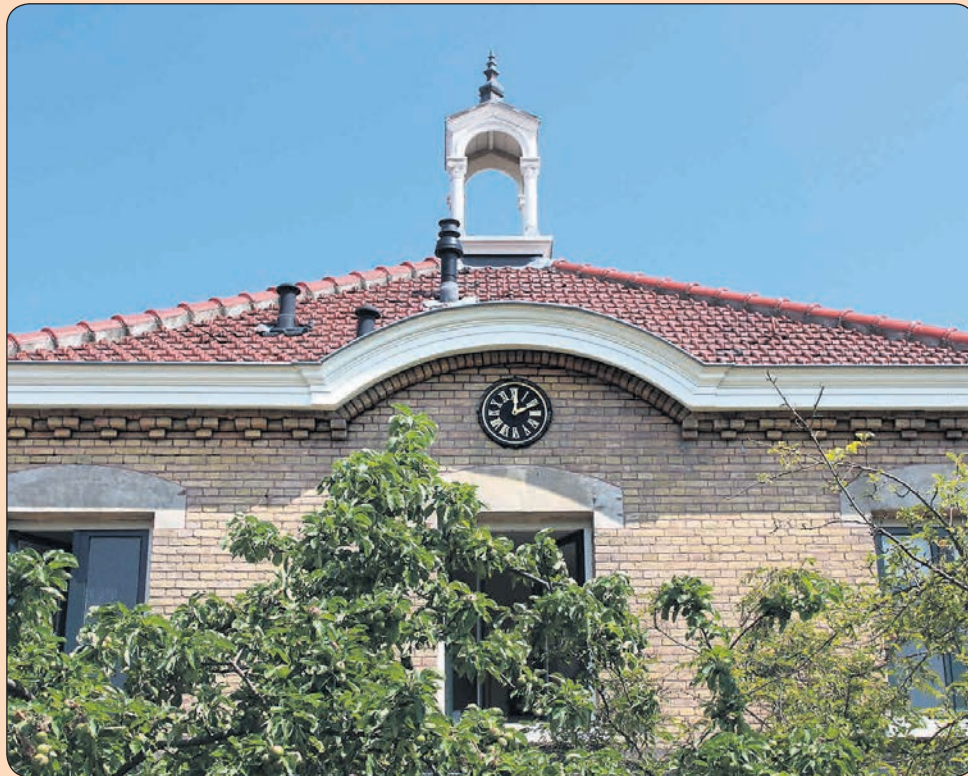
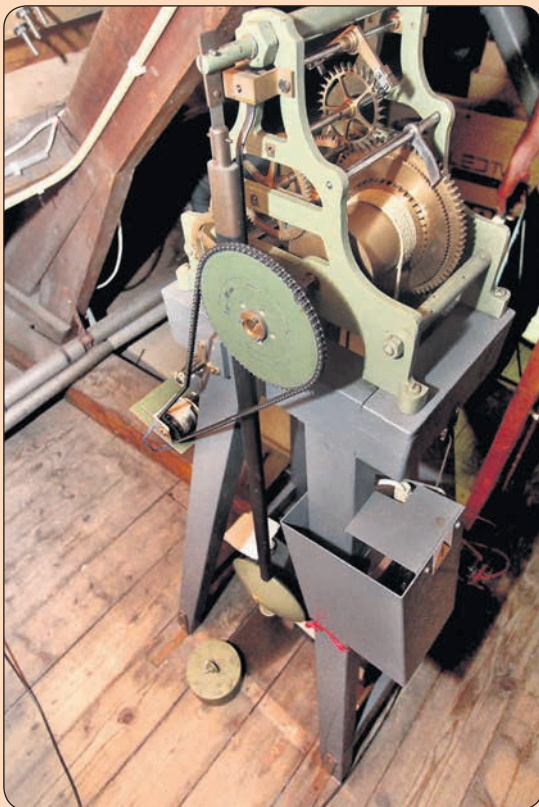

*In drie hofjes
zijn ze graag
bij de tijd*

Zuiderhofje

Maker: Giesow
Jaartal: 1906
Kosten: onbekend

Uurwerk

Het uurwerk is fabrieksmatig vervaardigd, de tanden zijn daarom exact even groot. Omdat vroeger het gewicht (zie foto) een paar meter moest zakken, moest er een gat in de vloer gezaagd worden en een koker worden gemaakt. Een driedubbele katrol zorgde ervoor dat het gewicht

maar éénderde deel zakt van wat het touw van de opwindtrommel afgewikkeld wordt. Het gevolg is wel dat het gewicht driemaal zo zwaar moest zijn. Ook bij dit uurwerk is een elektrisch opwindsysteem aangebracht zodat het niet meer handmatig opgewonden hoeft te worden.

Hofje van Noblet

Maker: Egbertus van der Bremt
Jaartal: 1761
Kosten: 274 gulden en 10 stuivers

Uurwerk

Het uurwerk staat boven één van de huisjes in het hoofdgebouw. Vroeger hing er een touw om de opwindtrommel, die via katrollen vastzat aan een gewicht.

Dat zware gewicht legde een paar meter af. Nu het elektrisch wordt aangedreven, verschuift het gewicht nog maar tientallen centimeters.

Wijzerplaat

Zowel in de voortuin als in de hof tuin hangt een wijzerplaat met één wijzer. Deze wijzers worden via een systeem van assen en tandwielen aangedreven. Die ene wijzer geeft alleen de uren aan.

Overigens hangen de wijzerplaten schuin tegenover elkaar omdat het hoofdgebouw aan de voorkant niet synchroon loopt met de achterkant waar het gebouw aan de huisjes vastzit!

Hofje van Staats

Maker: Antonij van der Bremt

Jaartal: 1732

Kosten: 395 gulden en 6,5 stuiver

Automatisch gelijkzetsysteem

Het uurwerk loopt dagelijks één à twee minuten voor. Daarom wordt om vier uur tijdens het slaan de slinger in zijn uiterste stand opgevangen, waardoor het uurwerk stil staat. Om exact vier uur wordt via een schakelklok, aangestuurd door de atoomklok in Frankfurt, de slinger weer losgelaten zodat het uurwerk weer precies op tijd verder loopt. Zo kan het onderhoud tot een minimum beperkt worden.

Sinds de boekenveiling van Bubb Kuijper uit het hoofdgebouw weg is, heeft het uurwerk stil gestaan. Nu in het regentengebouw het webbedrijf Widgets gehuisvest is, is er weer stroom en zal het niet lang meer duren voordat het uurwerk weer gaat lopen. Daan Kerkvliet: 'Er zullen vast bewoners zijn die gaan klagen, maar na verloop van tijd ben je eraan gewend. Ik heb jarenlang op de Oude Groenmarkt naast de Bavokerk gewoond. Ik sliep heerlijk onder de Damiaatjes.'

> Daan Kerkvliet bij uurwerk in hofje van Staats

Waar blijft de tijd?

E nige tijd geleden kreeg ik een uitnodiging voor een feestje ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van een vriendin. Op de kaart stond een leuke foto van de jarige: op een balkon staand kijkt ze recht vooruit de onbekende verte in. Daarboven de tekst: 'Waar blijft de tijd?'

Ik vroeg me af of ze echt op die vraag een antwoord wilde hebben en liet haar voor de grap weten dat ik haar graag wilde helpen zoeken. Ik wilde best voor haar uitrekenen hoeveel uren ze globaal in al die jaren besteed had aan eten, slapen, sporten, studeren, werken, reizen, ontspannen, liefhebben, huishoudelijk werk, verzorgen, hobby's, vakanties, shoppen, uitgaan, lezen, TV kijken etc. In mijn reactie rekende ik haar alvast voor dat ze globaal zo'n 200.000 uur daarvan slapend had doorgebracht.

Via de chat raakten we in gesprek. Nou, ik had het iets te nuchter opgevat. Waar het haar omging was dat haar tijdsbeleving was veranderd. Vond ik ook niet dat de tijd sneller leek te gaan naarmate ik ouder werd. Terugkijkend naar haar kinderjaren leken die wel een eeuwigheid te hebben geduurd. De laatste jaren glipte de tijd tussen haar vingers door, alsof ze de controle over de tijd kwijt was geraakt.

Van de hofjesbewoonsters, allemaal 60-plussers, komen dezelfde uitspraken: 'Wat vliegt die tijd toch voorbij', 'waar blijft de tijd' en 'altijd maar weer haasten'.

Douwe Draaisma, bijzonder hoogleraar psychologie aan de Rijksuniversiteit van Groningen onthult in zijn boek 'Waarom het leven sneller gaat als je ouder wordt' de geheimen van het menselijk geheugen. Hij plaatst het geheugen in het middelpunt van onze beleving aan tijd. Niet de tijd verandert, maar de mens verandert de tijd door de subjectieve waarde die hij toekent aan gebeurtenissen. Het geheugen ordent deze gebeurtenissen in ervaringen van tijd.

Ik was benieuwd naar de beleving van tijd bij onze 100-jarige hofbewoonster, Zuster Ancilla. Ook zij heeft ervaren dat gevoelsmatig de laatste jaren van haar leven veel sneller voorbij zijn gegaan dan haar kinderjaren in Almelo, waar ze nog levendige herinneringen aan heeft.

'Maar', zegt ze in al haar wijsheid, 'het zijn de mensen die veranderen, niet de tijd. De mensen vliegen even binnen, gaan gauw nog even een boodschap doen, hebben een agenda vol afspraken, hebben altijd haast, maar ze nemen geen tijd meer voor een goed gesprek. En dat is een gemis.'

Hoorde ik daar nu Douwe Draaisma spreken...??

Isje Vermeulen-Haanappel
regentes

Stichting tot Behoud van het Torenuurwerk

I n 1980 opgericht om toen enkele technici zagen dat historisch waardevolle, mechanische uurwerken werden vervangen door elektrische installaties. Op de schroothoop gooien was in hun ogen onterecht omdat de uurwerken nog wel honderden jaren mee zouden kunnen. De stichting geeft adviezen aan uurwerkeigenaren, onderhoudt circa tachtig uurwerken en restaureert ook incidenteel.

In de drie Haarlemse hofjes heeft de stichting een elektrisch opwindsysteem aangebracht. En wel zodanig dat bij verwijdering ervan het uurwerk in de originele staat terugkomt. Daan Kerkvliet: 'De uurwerken zijn monumentaal en van historische waarde, daarom mag je er nooit aan lassen of er gaten in boren om bouten er in te kunnen draaien. Alles wordt met klemverbindingen vastgezet.'

Zes jaar deed Daan het onderhoud. De uurwerken worden tweejaarlijks gesmeerd en, indien nodig, ook af en toe gelijk gezet. In het hofje van Noblet en het Zuiderhofje gebeurt dat laatste handmatig. Als het uurwerk achterloopt laat men de tandwielen gecontroleerd sneller draaien en als het voorloopt zet men de tandwielen stil. Met een mobiel in de hand geeft iemand buiten aan of de wijzer goed staat: een lastig karwei.

Daar was laatst een meisje loo's ...

Je zal maar blind zijn.
Daar sta je niet bij stil, als
je het niet bent. Daar sta
je af en toe bij stil als je zo
iemand kent. Maar dan nog
heb je natuurlijk geen idee
hoe dat is behalve aarde-
donker. Geen spatje licht in
het zicht. Ook niet als
de zon schijnt.

Nathalie is dus stekeblind. Zo ge-
boren. Nathalie ziet niets maar
heeft een uitstekend gehoor en
een prachtige, loepzuivere stem. Daarom
zingt ze ook in Malle Babbe, het vrou-
wenkoor van Leny van Schaik en haar
toehoorders zijn vaak met stomheid ge-
slagen door haar pure hoge sopraan.
Naast die kwaliteiten beschikt ze over
een fijn soort humor met de nodige zelf-
spot en relativering en een groot vertrou-
wen in haar naasten. Dat heeft ze hard
nodig want ze gaat zelfstandig wonen in
een hofje in hartje Haarlem. Ze werkt in
Den Haag op het ministerie van Welzijn
en Gezondheid. Een slimme meid is op
haar toekomst voorbereid.

“Wat vind je het grootste nadeel van
blind zijn behalve dan dat je niets ziet?”

“Dat je niet ziet wie er, bijvoorbeeld tij-
dens een verjaardag of borrel, op je af-
komt en je ook niet zelf spontaan op een
ander kunt afstappen.”

“Dat lijkt me wel een handicap.”

“Dat is het ook.”

“Nu ga je in het Hofje van Loo wonen.
Een schattig doolhofje. Een hele stap
voor jou.”

“Ik vind het wel prettig. Zo’n hofje
komt veilig en knus over. Er is sociale
controle en reuring. Je hebt er al gauw
aanspraak. In een hofje heb je ook wel
eens concerten of toeristen die naar bin-
nen gluren en die zie ik dan weer niet,
dat heeft zijn voordelen.”

“Zijn ze streng met regeltjes? Hoe zit

> Illustratie: Meike Brandsma

het met eventuele minnaars, mogen die bin-
nen de hekken?”

“Ja als ze maar niet permanent blijven geloof
ik, maar daar is het ook te klein voor. Je mag
niet zomaar het hofje binnen lopen: er schijnt
nu ook een bord te hangen dat het verboden is
voor toeristen.”

“Ja maar hoe zie je het verschil tussen een
toerist en een minnaar dan?”

“Ik denk aan het fototoestel. Maar dat zie ik
niet.”

“Ik hoor wel eens dat mensen denken dat
ze er tijdelijk gaan wonen maar er uiteinde-
lijk levenslang zitten.”

“Ja, Joost van den Vondel dichtte al:
eeuwig gaat voor oogenblik.”

“Hoe was het toen je voor het eerst
je aanstaande woning binnenging?”

“Het was klein en vol. Dat hoor ik
door de weerkaatsing van geluid via
het plafond en de muren. Ik liep ook
meteen tegen een volle kapstok aan
en het plafond is laag. Maar nu ik het
leeg heb ervaren en met mijn ouders
daar de muren en de burens aan het
verkennen ben valt het wel mee.”

“De woonkamer is vrij donker
maar boven is het licht, krijg jij daar
iets van mee, qua sfeer, gevoel?”

“Ja ik voel de zon wel hoor als ie
schijnt en daarom wil ik ook makke-
lijk de gordijnen open en dicht kun-
nen doen boven. Het enige probleem
is dat het dakraam zó hoog zit, dat ik
er niet bij kan. Daarom heb ik nu een
slim systeem aangeschaft. Een op af-
stand bestuurbare luxaflex op zonne-
energie. Het kost wat, maar dan heb
je ook wat. Een soort ‘domotica’
eigenlijk.”

“Domotica?”

“Ja dat zijn elektrische aanpassin-
gen voor mensen met een fysieke be-
perking.”

“En verder krijg je hulp?”

” Gaan we zoeken. Het is per slot
van rekening nu toch een participa-
tiemaatschappij. Ik denk dat het wo-
nen in een hofje een en al participatie
is.

Ik heb geen hond meer maar wel
een stok met een balletje. Ik oefen nu
allerlei routes van het hofje over de
Botermarkt naar de Zuidtangent. Er
zijn ribbels in de stoeprand en de
paal bij de Zuidtangent praat. Hij
zegt hoe laat de bus komt. Een praat-
paal. Wel met een nare stem.”

“Ben je bang om alleen te gaan
wonen?”

“Ik ben het bangst voor fietsers.

Die kijken niet uit, terwijl ze toch
genoeg kunnen zien.”

Tekst:
Jessica van Noord

Sint-Maarten in het hofje van Noblet

De 'lange adem' van monumentale muren

Gevelrestauratie in
het hofje van Bakenes

Op 23 oktober gaven drie gezellen van meester-stukadoor Fekke Haringsma in aanwezigheid van een groep belangstellenden een demonstratie kaleien in het hofje van Bakenes. De eeuwenoude buitenmuren werden met ademend kalk afgedekt.

Monumentale gevels insmeren met cement gaat een stuk sneller dan op kalkbasis. Maar hier is 'goedkoop dus ook weer duurkoop'. Met cement gestucte muren zien er strak uit, maar kunnen niet meer ademen. Het gevolg is dat vocht een uitweg zoekt, de stenen achter het stucwerk verpulveren en uiteindelijk worden ook de binnenmuren aangetast. Naast een ongezond binnenklimaat kunnen 'niet ademende muren' in de woning ook leiden tot verrotte balken en vloeren.

"Cement is doodskleed"

Aanwezig op 23 oktober naast een groepje belangstellenden en regenten is kaleideskundige Bas Verheij, die de Europese Commissie voorlicht over het energievoordeel van het gebruik van hydraulische kalk bij restauraties. Kaleien, zegt de voormalig importeur van Italiaanse kalk, is de eenvoudigste en meest esthetische manier om monumentale muren te behouden.

Omdat hydraulische kalk ademt zorgt het voor een gezonder binnenklimaat. Bijkomend voordeel is dat de muren niet vlak afgewerkt hoeven te zijn. De oude steenstructuur blijft zo zichtbaar. Bovendien is kalk elastisch en heb je niet om de zoveel meter een verticale dilatatie-voeg nodig. Verheij: 'Loop maar een keer om de oude Bavo heen. Dat soort voegen, gemaakt om uitzetting of krimp op te vangen, zie je niet.'

Massieve muren, of ze nu tot een molen, kathedraal of hofje behoren, moeten ademen. Volgens Verheij is het een ongeschreven wet om bij monumenten ouder dan 1870 geen cement te gebruiken. Dat het dan toch gebeurt, is behalve een kwestie van gebrek aan kennis meestal ook een gevolg van niet toereikende budgetten. Daarom kun je de restauratie ook beter in stappen doen, zegt Verheij. Dat is dus ook de aanpak van de regenten en de aannemer

> Kalei-deskundige Bas Verheij (r) en aannemer-restaurateur Pim van Zalingen.

Pim van Zalingen in het hofje van Bakenes. Meester-stukadoor Fekke Haringsma vindt het gebruik van ademend kalk bij restauratie noodzakelijk om het Nederlands erfgoed te behouden. Daarom is het ook van

belang om jongeren te betrekken en het stucvak – net als de gildes vroeger – van meester op leerling over te dragen. Hij zegt er trots op te zijn dat hij als gezelschap een leerling van de Gunningsschool heeft.

Restaureren met kalkmortel

Is een monumentale muur met cement afgedekt, dan is de eerste stap het weg-hakken ervan zodat de oude kloostermoppen weer zichtbaar worden.

Dan volgt het ontzoutingsproces. De muur wordt keer op keer nat gesproeid waarna met een harde bezem de zoutkristallen eraf worden geveegd. Dan is tijd om te gaan stucen met kalei ofwel kalkmortel. De eeuwenoude techniek houdt het midden tussen schilderen en pleisteren. Met een blokborstel wordt een dunne laag kalkpleister op de gevel aangebracht.

Zo'n twintig jaar geleden herintroduceerde Bas Verheij de kalk met zijn bedrijf Bofimex. 'De kalk komt uit een mijn in de Dolomieten, in de nabijheid ligt het dorp Tassulo. De oude Romeinen gebruikten die kalkmijn al voor het aanleggen van waterbouwkundige werken. In 550 bij de ondergang van het Romeinse Rijk raakte de mijn in de vergetelheid. Zo'n 150 jaar terug ging hij weer open. Er staat nu een enorme kalkfabriek waar kalksteen wordt gebrand en geblust tot hydraulische kalk.'

Kaleien is een techniek die steeds meer wordt toegepast bij restauratieprojecten. De natte kalkmortel verhardt door opname van CO₂ uit de lucht, het carbona-

teren. Hierdoor ontstaat een laag die duurzamer is dan zogenaamde luchtkalk. De ademende kaleilaag is ook van invloed op het klimaat in huis. Vocht wordt natuurlijk van binnen naar buiten getransporteerd. Aannemer Pim van Zalingen: 'Kalk houdt de slagregens tegen en neemt op een natuurlijke manier vocht op. Zo blijft de metselsteen vaag in reliëf zichtbaar.'

Bofimex is nu onderdeel van Strikolith B.V. uit Raamsdonkveer. Rayonmanager Hans van den Hoek, op 23 oktober ook aanwezig, is nu de specialist/adviseur van Bofimex.

Zonder passie kun je niet restaureren

De restauratie van het hofje van Bakenes wordt uitgevoerd door de volgende bedrijven:

- Bouwbedrijf firma van Zalingen
- Stucadoorsbedrijf Stuc b.v.
- Onderhoudscombinatie H. den Hollander
- Kalkmortelleverancier Strikolith/Bofimex

De film 'Restauratieproject kaleien in het hofje van Bakenes' is te zien op www.haarlemse-hofjeskrant.nl en op www.023tvonline.nl

Extra obstakels bij restauratie

Ook cementvoegen zijn 'dodelijk' voor de broze oude stenen. Aannemer Pim van Zalingen: 'Met cement is deze niet meer opofferend voor de veelal kolengestookte handvormsteen, de voeg blijft droog en de steen te nat.'

En bijkomend probleem is dat monumenten ook letterlijk onder druk staan doordat het maaiveld in de loop van de eeuwen een stuk hoger is komen te liggen. Van Zalingen: 'Vroeger lag de vloer hoger, nu het maaiveld. Zo ontstaat bovenwaterdruk op de gevel. Dit heeft ook tot gevolg dat de muur niet meer kan uitdampen en het vocht een uitweg zoekt. Het water dampst naar binnen toe in plaats van naar buiten.

Van Zalingen is stellig. Niet alleen is een

oud vak onterecht in de vergetelheid geraakt, kaleien is nodig om muren van monumenten te redden. Met cement als doodskleed zijn muren en uiteindelijk monumenten ten dode opgeschreven.'

**BOUWBEDRIJF
RESTAURATIETECHNIKEN**

VAN ZALINGEN

FA. VAN ZALINGEN
POSTBUS 5511
200 GM HAARLEM

Vakwerk op maat

Stuc bv

Modern & Authentiek

www.stucbv.nl 06 106 656 96

Monumentaal onderhoud

C. den Hollander b.v.
Schilderwerken-Onderhoud
Haarlem (023) 5356812

**Strikolith
BOFIMEX**

Leverancier en adviseur van:

Natuurlijke hydraulische kalkmortels
Sanerende mortels

Voor meer informatie kijk op www.bofimex.nl
of neem contact op met uw Bofimex
contactpersoon Hans van den Hoek:
06-55114645

Kolderieke klucht

Voor het eerst in jaren vond de jaarlijkse klucht op zaterdag tijdens het Open Monumenten-weekeinde vanwege het slechte weer niet in de tuin van het Frans Loenenhofje plaats.

Glukkig heeft het hofje de beschikking over een paviljoen en kon het ludiek uitgedoste gezelschap van J.J. Cremer, dit jaar aangevuld met Jozef en Tineke Vlaar op fluit en accordeon én het toegestroomde publiek daar naartoe uitwijken. De drie bul-
tenaren, geschreven door wie anders dan Marijke Kots, was een kolderieke klucht met een vleugje commedia dell'arte. Zoals immer werd flink de draak gestoken met menselijke zwaktes als lust, hebzucht en jaloezie.

Sint, Frank & Marco

Zie de Sint daar op de voorplecht, de stoom komt uit zijn oren. Wekenlang was hij in mineur over dat geneuzel met zijn knecht. Was rood nog wel de kleur van hun hart? Kon hij de kindjes nog wel Boeijen in het land van Frank en niet meer vrij, waar wel wit was en wel zwart.

Foto: Onno Hulshof

Luistervinken in hofjestuin

Een groep van zo'n vijftig Vrienden van de Grote of St.-Bavokerk luisterde eind augustus in de tuin van hofje In den Groenen Tuin naar een beiaardconcert van Henny Heikens.

Het klokkenspel was het eerste deel van een gecombineerd beiaard- en koororgelconcert. De heer Jean Laurey, voorzitter van de Vereniging Vrienden van de Grote Kerk: 'We hebben al eerder het hofje als luisterplaats mogen gebruiken voor ons

beiaardconcert. Het is een prima plaats met een geheel eigen prachtige sfeer. Wij danken de bewoners en regenten voor hun medewerking.' In de hofjestuin speelde Berend van Halsema op blokfluit gelijktijdig met Henny Heikens, die de beiaard vanuit de Kerk bespeelde.

> Berend van Halsema op blokfluit in hofje In den Groenen Tuin

Nagekomen bericht van schilder Otto Schilling

Als voorbereiding op zijn aquarelworkshop trok de in Hofjeskrant 20 geportretteerde schilder Otto Schilling er op een prachtige nazomermiddag op uit naar het hofje van Noblet.

Gelukkig lieten de meeste toeristen mij met rust zodat ik kon doorwerken. Want zo'n aquarel komt met geconcentreerd doorwerken in één middag 'live' tot stand, vertelt hij. Dat hij niet alleen visueel een uitstekend observator is, blijkt uit het volgende. 'Er kwamen re-

gelmatig groepjes wandelaars langs. Hun onderlinge informatie-uitwisseling wordt steeds rijker vanwege de iPhone. Zo liet iemand een lied over het Spaarne aan anderen horen.'

(Noot redactie: 'Het Spaarne stroomt', tekst Lennaert Nijgh, melodie Boudewijn de Groot)

Zicht op de gevelsteen

In de wijnpaers' hing vanaf 1645 tot 1910 in de muur van Damstraat 16.

Bakker Isaack de Wijn koos een illustratie die niet zijn beroep maar zijn achternaam illustreerde. In 1910 werd zijn winkel afgebroken. De Vereniging Haarlem kocht de steen aan voor honderd gulden, maar helaas niet de 17de eeuwse schouw met originele tegeltjes en houtsnijwerk. De houten versie schijnt ergens in een Aerdenhouts tuinhuis te hangen.. Aanwijzing: op de plek hangen meer gevelstenen.

Mail uw oplossing o.v.v. 'prijsvraag HHK 21' naar info@haarlemse-hofjeskrant.nl

Oplossing HHK 20: 'Het anker bij de kat' is te vinden in het Museumkwartier en wel in de Omvalspoort. Winnaar is de heer Jan van Gennip.

Foto: Jos Fielmich

Muijs

Blue Square tassen
reistas, en cross-over.

Leverbaar in
diverse kleuren.

Blue Square
reistas
Leverbaar in
diverse kleuren.

Documententas
van Giorgio Fedon

Open: ma. t/m vr. van 9.00-18.00 uur
zaterdag van 10.00 - 17.00 uur
Gedempte Oude Gracht 108
Haarlem, Tel: 023 5315513
www.muyskantoor.nl

C. den Hollander b.v.
Onderhoudscombinatie
Haarlem (023) 5356812

SCHALKWIJKERSTRAAT 29 - 2033 JC - FAX: (023) 5352800

Nieuwenhuizen bv
BOUWBEDRIJF

- Verzorging aanvraag
- Nieuwbouw
- Verbouw
- Aanbouw
- Renovatiebouw
- Dakkapellen
- Badkamers
- Openhaarden

Lijnbaan 34 -36 - Heemskerk - Tel.0251-235 996
www.bouwbedrijfnieuwenhuizen.nl

Haarlemse
Hofjes
krant

GRATIS
meenemen!

Gratis in Haarlem af te halen: alle vestigingen van DEKAMARKT en DEKATUIN op de Vlaamseweg, VOMAR (Schalkwijk, Haarlem-Zuid en Paul Krugerstraat) en de AH-vestigingen op het Marsmanplein, Soendaplein, Raaks en Schalkwijk. PLUS Supermarkt en de Coop Compact in Haarlem-Noord. Verder VVV-stadshuis, het Noord-Hollands archief, Van der Pigge, Muys Kantoor & Kado, en de bibliotheken in Centrum, Schalkwijk, Oost en Noord. Verder bij zorgcentra, o.a. Reinaldahuis, Schalkweide en Schoterhof.

In Heemstede bij VOMAR, AH, SPAR, PRIMERA De Pijp en boekhandel Blokker. In Bloemendaal bij Papyrus, de bibliotheek en boekhandel Bloemendaal.

Reacties: info@haarlemse-hofjeskrant.nl
Website: www.haarlemse-hofjeskrant.nl

De Haarlemse Hofjeskrant kwam mede tot stand dankzij financiële steun van het bestuur van de hofjes Codde & Van Beresteyn en In den Groenen Tuyn en diverse fondsen.

Oplage: 10.000
Redactie: Willem Brand
Vormgeving: Kees Reniers

HHK 22 verschijnt half mei 2014.